

O chrundí a čaprcí

**LENKA
KAPSOVÁ**
překladatelka

ZTRACENO V JAZYCE

V těchto dnech se pozvolna vracíme k běžnému životu a doufáme, že se nám podaří uskutečnit aspoň některé letní plány. Cizina je v nedohlednu a obrození asi zažije leckterý „způsob léta“, nad kterým mnozí ohrnovali nos, třeba obyčejné táboření. Možná právě proto jsem si vzpomněla, jak před pár lety čeští a moravští skauti na sociální síti debatovali o tom, jak se kde říká suchým větvičkám na podpal. Vznikl úchvatný seznam zahrnující slova jako *chabaští*, *chrabaští*, *chramajdí*, *chroští*, *chrundí*, *chrampejští*, *charabélí*, *chrunda*, *chrampo*, *chrastiburdí*, *chábí*, *charabélí*, *šáší*, *šášovi*, *klestí*, *pinčí*, *štáchle*, *četina*, *křáky*, *čaprcí*, *prčusí* nebo *čurdí*.

Někdo zmínil určité slovo,
to druhému připomnělo
jiné, které říká jeho babička,
třetí podotkl, že „u nich“
se používá

v jiném

významu

”

A tak jsem se rozhodla tu hromadu chrastí trochu prozkoumat. Nahrál mi k tomu nouzový stav, během nějž je dočasně zpřístupněna virtuální knihovna Kramerius, umožňující hledání ve statisících digitalizovaných svazků. Objevila jsem roztodivné publikace – tu brožurku vlastivědného spolku, tu vlastním tiskem vydané básně místního barda. *Český jazykový atlas* mě vlákal do sítě svých map tak, že jsem se z ní málem nevymotala.

Nakonec se však jako nejpłodnější ukázalo využít to, čemu se v jistém sci-fi románu říká „chytrodav“: prostě jsem se zeptala lidí na sociální síti, která z těch slov znají a odkud by mohla pocházet. Trochu jsem se za tu „nevědeckou metodu“ styděla, brzy se však ukázala její nejsilnější stránka: lidský rozměr společného přemýšlení. Někdo zmínil určité slovo, to druhému připomnělo jiné, které říká jeho babička, třetí podotkl, že „u nich“ se používá v jiném významu. Klacíky začaly získávat nejrůznější barevné odstíny a vůně.

Zatímco někde jde zřejmě o novotvary používané v dané skupině (třeba *chrampo* nebo *chrastiburdí*, a možná i tolik slibující *prčusí*), z jiných se vyklubaly běžné nářeční výrazy, což je případ *šáší*, *chrundí*, *chábí* anebo *čaprcí*. *Chabaští* se v různých koutech Moravy mění v *chabaščí*, *chabašči* či *chabaždi*. Potvrdilo se i starobylejší *charabélí*, a do seznamu dokonce přibylo *drápelí* nebo *křapčí*. Řekněte si ta slova nahlas, a takřka uslyšíte, ba v ruce ucítíte lámající se suché větvičky!

Ukazuje se však, že to s chrastím na oheň není jen tak. Někomu totiž určitá slova evokují spíš křoví ještě rostoucí v zemi, třeba *šáší*, *chábí*, *křáky* či *roští*, zatímco *chroští* už má o krok blíž k ohništi a kamnům. Jiná slova zase označují všelijaký nepořádek, ať už ten přírodní v lese, nebo jiné haraburdí, například *chrust*, *deráždi*, *rápelí* nebo *chamrad*. Další souvisí s konkrétními rostlinami, třeba *chebdí* a *chebzí* původně označuje určitý typ bezu, *šášina* druh rákosu, *šustí* suché listí kukuřice, *chrást* je nať cukrové řepy či brambor, *trní* (používané v západních Čechách pro jakékoli křoví) evokuje keř trnkový. *Četina* označuje větvičky ještě zelené, tedy chvojí, což na podpal rozhodně nelze doporučit.

Možná se v létě budete prodírat různými houštinami v české krajině. Mně však připadá, že bloudit vším tím *chabaštím*, *roždím* a *charabélím* v jazyce je skoro stejně napínavé.